

1-rasmda keltirilgan ma'lumotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, mustahkam tipga mansub qo'ylar ulushi ko'proq shimoliy (1,3%) va janubiy hududlarga (0,8%) xosdir. Orol boyi hududlarida o'tacha ko'rsatkichga nisbatan ancha past (3,0%) ekanligini ko'rish mumkin, Bunday ma'lumotlar yana bir marta asoslaydiki, keskin iqlim sharoiti hayvonlar konstitutsiyasi dag'allashuviga olib keladi va tashqi muhit omillarga chidamliligi oshib boradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Bazarova S.D., S.R.Bazarov S.R., Sattarov. S.B. Qorako'l teri maxsulotlarning sovliklar konstitutsiya tiplariga bog'likligi. Chorvachilik va nasilchilik ishi jurnali. 2020.5-son. 34-36 betlar.

2. Gaziyeu. A., Fazilov. T., Yusupov. S. Qora rangli qorako'l qo'ylarda ayrim seleksion belgilarning namoyon bo'lishi xususiyatlari. Zooveterinariya jurnali. 2017. 8-son. 35-36 betlar.

3. Mamatov.B. Turli konstitutsiya tipidagi qorako'l qo'zilarining rang xususiyatlari. J. Agroilm. 2023. 5-son. 48-49 betlar.

4.<https://www.scirp.org/journal/paperinformation>.

UO'K: 636.32/.38.087

TURLI ZOTGA MANSUB QO'ZILARNI GO'SHT MAHSULDORLIGINI OSHIRISHDA VA SIFATINI YAXSHILASHDA SAQLASH TEXNOLOGIYASINI TA'SIRI

N.U.O'ralova-tayanch doktorant

Chorvachilik va parrandachilik ilmiy-tadqiqot instituti

Annotatsiya. Ushbu maqolada "Turli zotga mansub qo'zilarni go'sht mahsuldorligini oshirishda va sifatini yaxshilashda saqlash texnologiyasini ta'siri" mavzusini yoritishda foydalaniladigan tadqiqot maqsadi, usulubi va kutiladigan natijalar haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: Qo'y zotlari, arashan, jaydari, qorako'l, xisor qo'y zoti, mahsuldorlik, oziqlantirish, texnologiya, ratsion, tirik vazn, kunlik o'sish

Summary. This article provides information about the purpose, method, and expected results of the research used to cover the topic "The effect of housing technology on increasing meat productivity and improving meat quality of lambs of different breeds".

Key words: Sheep breeds, Arashan, Jaydari, Karakul, Hissar sheep breed, productivity, feeding, technology, ration, live weight, daily growth

Kirish. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni bilan tasdiqlangan "Taraqqiyot strategiyasi"ning 30-32-maqсадlarida Qishloq xo'jaligini ilmiy asosda intensiv rivojlantirish orqali dehqon va fermerlar daromadini kamida 2 baravar oshirish, qishloq xo'jaligining yillik o'sishini kamida 5% yetkazish, chorvachilik oziqa bazasini kengaytirish va ishlab chiqarish hajmini 1,5-2 baravar ko'paytirish vazifasi belgilangan. Bundan

tashqari 2022-yil 8-fevraldagi “Chorvachilikni yanada rivojlantirish va chorva ozuqa bazasini mustahkamlash chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-121-son qarorlari va mazkur faoliyatga tegishli me‘yoriy-huquqiy hujjatlarida ko‘plab vazifalar qishloq xo‘jaligini jadal rivojlantirishga, ayniqsa yuqori mahsuldorlikka ega hayvon zotlarini yaratish va ishlab chiqarishga joriy etish orqali tarmoqning eksport salohiyatini oshirishga alohida e‘tibor qaratilgan.

Respublikamizda qo‘ychilik aholini arzon va sifatli go‘sht, jun va teri mahsulotlari bilan ta‘minlashda muhim o‘rin tutadi. Respublikamiz iqlim sharoitiga mos go‘sht-yog‘ yo‘nalishidagi qo‘y zotlarini boqish va parvarishlash aholining go‘sht mahsulotlariga bo‘lgan talabini qondirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Chorvachilik sohasida iqtisodiy tejamkor texnologiyalardan foydalanib yuqori mahsuldorlikka erishish eng muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Qo‘ylarni oziqlantirish bo‘yicha D.Parmanova, Sh.Shoxnazarovalarning (2022) tadqiqotlarida, Edilbay va Jaydari zotiga mansub qo‘ylarni go‘sht mahsuldorligini oshirishda “Best Mega Mix” to‘la qiymatli ozuqadan foydalanib yuqori samaradorlikka erishishgan. Qo‘chqorchalarning go‘sht mahsuldorligini oshirishda nazorat guruhini xo‘jalik sharoitida mavjud oziqalar bilan oziqlantirib, tajriba guruhini esa to‘la qonli ratsion asosida oziqlantirish texnologiyasi ishlab chiqilgan. D.Parmanovaning (2024), tadqiqot ma‘lumotlarida, qorako‘l qo‘ylarini oziqlantirish me‘yorlari, qorako‘l qo‘ylarining ozuqa moddalariga bo‘lgan yillik talabi, yil mavsumlari bo‘yicha yaylov ozuqalari ratsioni va ularning to‘yimliliigi, turli jins va yosh guruhlaridagi qorako‘l qo‘ylarini oziqlantirish me‘yorlari hamda ularni qo‘shimcha oziqlantirish me‘yorlari keltirilgan.

Sh.Shoxnazarova tomonidan (2024), jaydari zotli qo‘chqorlarni xo‘jalik sharoitida boqish va to‘la qiymatli ratsion asosida bo‘rdoqilashdan keyingi nazorat so‘yimi natijalarida, qo‘chqorlarni to‘yimli ratsion asosida oziqlantirilganda, ichki organlari va ovqat hazm qilish a‘zolarining yaxshi o‘sishi va rivojlanishi ta‘minlanadi degan xulosaga kelishgan.

D.Parmanova, F.Aliqulovlar (2021) ishlarida Qoraqalpoq sur naslli qo‘chqorlar bilan gomogen va geterogen juftlash natijasida naslli qo‘zilarni olish usullari bo‘yicha tadqiqot ishlarida xo‘jalikning yarimdoirasimon qalamgul tipiga ixtisoslashganligini hisobga olgan holda, yarimdoirasimon qalamgul tipi bo‘yicha gomogen juftlash natijasida gul tipi va sinfi bo‘yicha yuqori mahsuldor hisoblangan elita (22,8%) va I sinfga (57,1) mansub naslli qo‘chqorlar olinishi xo‘jalikda yuqori sifatli naslli qo‘zilar olish imkonini berishini, gul tipi va sinfi bo‘yicha geterogen juftlash usulidan foydalanilganda seleksiya ishlarining keyingi bosqichlarida sifati pastroq bo‘lgan belgilarning yuzaga chiqishi hisobiga olinadigan avlodlar sifatining pasayishiga olib kelishini o‘z ilmiy izlanishlari natijasida aniqlashgan.

Tadqiqotning maqsadi: Turli zotga mansub yosh qo‘zilarni o‘sishi, rivojlanishi va go‘sht mahsuldorligini oshirishda hamda sifatini yaxshilashda saqlash texnologiyasini ta‘sirini o‘rganishdan iborat.

Tadqiqotning vazifalari:

- tajribadagi sovliqlarning sut mahsuldorligini aniqlash;
- yaylov hosildorligini aniqlash;
- tajriba guruhlaridagi qo‘zilarning o‘sish va rivojlanishini aniqlash;

-tajriba guruhlaridagi qoʻzilarning turli yoshida suyak, mushak va yogʻ toʻqimalarining shakllanishini aniqlash;

-tajriba guruhlaridagi qoʻzilarning fiziologik va gemotologik koʻrsatkichlarini aniqlash;

-tajriba guruhlaridagi qoʻchqorlarning goʻsht mahsuldorligi va sifatini aniqlash;

-tadqiqotning iqtisodiy samardorligi;

Tadqiqot obyekti sifatida 2025-2027-yillarda Jizzax viloyati Forish tumanidagi joylashgan “GOLDEN TERRITORY” fermer xoʻjaligida boqiluvchi turli zotga mansub qoʻzilarni oʻsishi, rivojlanishi va goʻsht mahsuldorligini oshirishda hamda sifatini yaxshilashda saqlash texnologiyasini taʼsirini oʻrganishdan iborat.

Tadqiqot oʻtkazish uslublari. Ilmiy tadqiqotlarni bajarishda yaylov hosildorligi L.S.Gayevskayaning (1980) «Oʻzbekistonda choʻl yaylovlaridan oqilona foydalanish xususiyatlari» dagi «Transekt» uslubida, N.A.Kravchenkoning (1963) “Qoʻylarning tirik vazn koʻrsatkichlarini oʻrganish”, tana qismlari va tana indeksleri zootexniyada umumqabul qilingan uslublardan, oziqlantirish meʼyorlari, ozuqa tarkibi va toʻyimliligi A.P.Kalashnikov va boshqalarning “Qishloq xoʻjalik hayvonlarini oziqlantirish meʼyorlari va ratsionlari”, A.A.Veniaminov va boshqalarning “Qoʻylarning goʻsht mahsuldorligi” uslubidan, GOST 7595-81 boʻyicha “Qoʻylarning goʻsht sifatini aniqlash”, V.M.Aleksandrovning “Goʻsht va yogʻning energetik qiymatini aniqlash usuli”, N.A.Ploxinskiyning (1969) «Oʻrtacha arifmetik qiymat (M), uning xatosi (m), oʻzgaruvchanlik koeffitsiyenti (C_v), ishonchlilik kriteriyalari (td) va boʻsagʻalari (P)», statistik, tadqiqotning iqtisodiy samaradorligini aniqlash usullaridan foydalaniladi.

Kutilayotgan natijalar: Goʻsht-yogʻ yoʻnalishidagi naslli qoʻchqorlardan foydalanib, mahalliy qoʻy zotlaridan olingan qoʻzilarning goʻsht mahsuldorligini oshirish va sifatini yaxshilashda saqlash texnologiyasini taʼsirini oʻrganish va amaliy tavsiyalar berishdan iborat.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. B.B.Shoyusupov., N.R.Roʻzibayev., U.R.Soatov., N.T.Shoymurodov. Analysis of external features and live weight of woolly-meaty sheep (ovis aries). IOP Conference Series: Earth and Environmentl Science 939 (1), 012047. 2021.

2. D.M.Parmanova. Qoraqalpoq sur qorakoʻl zotli qoʻylardan olingan naslning jun tolasining sifati. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal-2021, № 10. 51-53 b.

4. D.M.Parmanova. Rational use of different types of feedings in the feeding of Karakol sheep. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal-2021, 11 (9), P. 190-193.

5. D.Parmanova. Pattern of flower location and strength in korakalpok sur breed rams. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal-2022, P. 73-75.

6. D.Parmanova. Storage and feeding of karakol sheep in desert and semi-desert pastures. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal-2022, 12 (8), P. 19-23.

7. Maqsudov Ilhomjon, Joraev Jomurod Yangiboevich, Amirov Shavkat Qoʻziboevich “Chorvachilik asoslari” T 2012y 187-188-b

8. P.D.Mavlanovna. The quality of the wool fiber of the offspring obtained from the sheep of the Karakalpak sur cattle breed. Asian Journal of Multidimensional Research 10 (10), 2021. 51-53.

9. S.S.Avgonovna. Care of saddlebags of the jaydari breed. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal 2 (4), 2022. 390-392.

10. S.S.Avgonovna. Jaydari zotiga mansub qo'chqorlarning turli yosh davrlari bo'yicha tirik vazn ko'rsatkichlari. Science and innovation 3 (Special Issue 47), 2024. 255-257.

11. S.S.Avgonovna. Jaydari zotli qo'chqorlarni ichki organlarining o'sish ko'rsatkichlari. Science and innovation 3 (Special Issue 47), 2024. 251-254.

12. S.S.Avgonovna. Tajribadagi bo'g'oz sovliqlarni parvarishlash, oziqlantirish va ularning irik vazn ko'rsatkichlari. Science and innovation 3 (Special Issue 47), 2024. 49-501.

Science and innovation 3 (Special Issue 40), 279-282.

13. Д.М.Парманова, МЎ.АФаррух. Қорақўлчиликда қорақалапоқ сур насли кўзиларни олиш усуллари. Scientific progress journal, 2 (5) 2021. 436-440.

14. ДМ Парманова, ША.Шохназарова. Jaydari zotli qo'chqorchalarni jadal o'stirish va ularning go'sht mahsuldorligi. Актуальные проблемы пустынного животноводства, экологии и создания пастбищных агрофитоценозов. 20023. 266-269.

15. Д.М.Парманова. Қорақўлчиликда насли кўзиларни олиш усуллари. Science and innovation 3 (Special Issue 47), 209-213.

16. Д.М.Парманова. Қорақалпоқ сур насли кўчқорларнинг репродуктив хусусиятлари. Science and innovation 3 (Special Issue 47), 2024. 214-218.

17. Д.М.Парманова. Қорақалпоқ сурига мансуб насли кўчқорлардан олинган авлодлар жун-толосининг сифат кўрсаткичлари. Science and innovation 3 (Special Issue 47), 2024. 219-222.

18. Д.М.Парманова. Қорақалпоқ сурига мансуб насли кўчқорлар авлодларида гуллар жойлашиш расми ва мустаҳкамлиги. Science and innovation 3 (Special Issue 47), 2024. 223-226.

19. Д.М.Парманова. Чўл ва ярим чўл яйловларида қорақўл қўйларини парваришlash. Science and innovation 3 (Special Issue 47), 2024. 227-234.

20. Д.М.Парманова, ША.Шохназарова. Қўйларни гўшт маҳсулдорлигини оширишда "BEST MEGA MIX" тўла қийматли озуқадан фойдаланиш самарадорлиги. AGRIBIOTEKNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOT ILMIY JURNALI. 2022. 834-837.

21. 3.3.Ҳакимов, ДМ.Парманова, ША.Шохназарова. Ҳар хил генотипли қўйларни бурдоқилashда "BEST MEGA MIX" тўла қийматли озуқадан фойдаланиш самарадорлиги. Central Asian Academic Journal of Scientific Research 2 (8), 2022. 76-80.

22. Кравченко Н.А. Разведение сельскохозяйственных животных. Изд-во сельхоз литературы, журналов и плакатов, 1963.

23. Н.Р.Рўзиев., Б.Б.Шаюсупов., АММ.Айбазов. Продуктивные особенности мясо-шерстных овец Узбекистана. Сельскохозяйственный журнал. ISSN (Print):2687-1246, ISSN (online): 2687. 2020.

24. Н.Рўзибоев. Турли зот ва зотдорликдаги гўштор-сержун қўйларнинг экстерьер хусусиятлари. Science and innovation 3 (Special Issue 47), 390-395. 2024.
25. Н.Рўзибоев. Ўзбекистонда урчитилаётган жайдари зотли ҳамда гўштор-сержун қўйлар ва уларни такомиллаштириш. Agrobiotexnologiya va veterinariya tibbiyot ilmiy jurnali, 2022. 861-865.
26. Плохинский Н. А. Руководство по биометрии для зоотехников. Москва, 1969.

32	Normuminova M.B., Xatamov A.X. Ekstruderlangan konsentrat ozuqa bilan oziqlantirilgan qorako'l qo'zilarining eksterer ko'rsatkichlari	113
33	Bazarova D.S., Xatamov A.X. Nurota zavod tipiga mansub qoraqalpog sur qorako'l qo'zilarining tirik vazn dinamikasi	117
34	Xujanova M.M., Xatamov A.X. Qizilqum sharoitida bayad zotli qo'ylar sutining kimyoviy tarkibi	120
35	Алимбеков С., Паржанов Ж.А., Жылкибаев А.К. Влияние качественных параметров протеина рационов на рост и развитие племенных каракульских баранчиков	123
36	Алимбеков С., Паржанов Ж.А., Ажиметов Н.Н., Файзуллаева Л.А. Влияние биологической полноценности протеина рационов на качественный состав спермы баранов-производителей	127
37	Прманшаев М., Калгимбаева М.А., Ермаханов М.Н., Мырзакулов А.С., Зулпыкар А., Ануар Л. Молочная продуктивность верблюдов пород казахский бактриан, арвана и их гибридов разводимых в разных экологических зонах казахстана	131
38	Аубакиров Х.А., Прманшаев М., Бутаев М.Д., Азат Зулпыхарулы, Ляззат Ануаркызы. Рост, развитие и мясная продуктивность молодняка овец мясо-сального направления	138
39	Тулеметова С.Е., Турымбетов Б.С., Абилдабек Е.Б. Продуктивные качества верблюдов Казахского нара дромедара	143
40	Турумбетов Б.С. Рост, развитие и морфобиохимические показатели крови при раннем отъеме верблюжат	147
41	Ажиниязов Р., Ажиниязов Б. Орол бўйи шароитида қоракўл қўйларнинг гўшт–ёғ маҳсулдорлиги	151
42	Shoxnazarova Sh.A. Tajribadagi qo'chqorlar tana tuzilish indekslarining yosh davrlari bo'yicha o'zgarishi	154
43	Berdisheva G. Ustyurt platosi sharoitida qora rangli qorako'l qo'ylarning konstitutsiya tiplari bo'yicha yaylov hududlari kesimida tarqalishi va mahsuldorlik xususiyatlari	160
44	O'ralova N.U. Turli zotga mansub qo'zilarni go'sht mahsuldorligini oshirishda va sifatini yaxshilashda saqlash texnologiyasini ta'siri	162
III. CHO'L OZUQABOP O'SIMLIKLARI INTRODUKSIYASI, SELEKSIYASI VA URUG'CHILIGI, YAYLOVLAR EKOLOGIYASI, FITOMELIORATSIYASINING DOLZARB MUAMMOLARI VA YECHIMLARI		
45	Раббимов А. Чўл озуқабоп ўсимликлари уруғчилик майдонларини барпо қилишнинг агротехник асослари	167
46	Раббимов А. Шувоқ-эфемерли ярим чўл ва чўл яйловларининг ҳозирги ҳолати ва яйлов чорвачилигини барқарор ривожлантиришнинг долзарб муаммолари	174